

KARTA ROZWIĄZANIA:

ID:	S.05-4
Typ instrumentarium (a do f) ¹	a, b, c, d, e, f
Kategoria rozwiązania (A do C) ²	A, B, C
Data aktualizacji wpisu:	21.05
ID i nazwa wyzwania, którego dotyczy proponowane rozwiązanie:	Racjonalizacja gospodarowania wodą w miastach
Autorzy:	Agnieszka Sobol
Grupa ekspercka:	Środowisko i adaptacja do zmian klimatu

1. Nazwa rozwiązania [200 zn.]:

Program rozwoju inwestycji z zakresu małej retencji w miastach

2. Zwięzła charakterystyka proponowanego rozwiązania [2000 zn.]:

Rozwiązanie ma na celu aktualizację i rozwój krajowego programu „Moja Woda” wspartego organizacyjnie, technicznie i finansowo na poziomie samorządów. Wskazuje na potrzebę wspierania w miastach rozproszonego systemu retencjonowania wody – mała retencja na terenach zieleni publicznej i na obiektach użyteczności publicznej oraz na terenach prywatnych.

Niezbędne jest zarezerwowanie środków na inwestycje z zakresu racjonalizacji gospodarowania wodą w miastach dedykowanych zarówno do podmiotów publicznych oraz prywatnych. W przypadku podmiotów publicznych na zasadzie systemu konkursowego i kolejno upowszechniania dobrych praktyk. W przypadku osób prywatnych uruchomienie ścieżki wnioskowania o dofinansowanie do inwestycji na terenach prywatnych nieruchomości.

Niezbędne jest uruchomienie miejskich punktów wsparcia technicznego dla mieszkańców w procesie przygotowania inwestycji i opracowania wniosków z zakresu inwestycji małej retencji. Ponadto wsparcie wiedzy dla administracji samorządowej w celu upowszechniania małej retencji na terenach publicznych i w instytucjach publicznych.

W projekcie „Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy” dla działania: retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych, wskazano na wskaźnik oceny: liczba miast i gmin miejsko-wiejskich realizujących działanie, objętość wody możliwej do retencjonowania w indywidualnych zbiornikach na deszczówkę. Jednocześnie nie doprecyzowano kwestii organizacji inwentaryzacji takich pomiarów, tworzenia i upowszechniania opracowanych na jej podstawie baz danych. Inwentaryzacja wskazanej „objętości wody możliwej do retencjonowania” wymaga wsparcia technicznego i weryfikacji. W dokumencie nie wskazano również na źródła finansowania takiego działania, które wiąże się dla samorządów ze skomplikowaną organizacją i kosztami.

¹ a) Rozwiązania w zakresie regulacji prawnych, administracyjnych itd.

b) Rozwiązania w zakresie finansowania i programów funduszowych

c) Dedykowane programy krajowe

d) Wzmacnianie know-how: Rekomendacje, zalecenia, standardy, dobre praktyki, wymiana doświadczeń, szkolenia, pilotaże, programy współpracy itd.

e) Dostosowywanie działań, inwestycji realizowanych przez inne zależne od rządu podmioty krajowe

f) Inne

² A – Regulacje prawne; B – Mechanizmy finansowania; C – Wzmacnianie wiedzy i współpracy

Projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy, 2019, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Warszawa.

3. Działania szczegółowe, narzędzia interwencji – szczegółowy opis: [5000 zn.]

Proponowane rozwiązanie z zakresu racjonalizacji gospodarowania wodą ma na celu poprawę parametrów dotyczących sytuacji wodnej w kraju. Samorządy mają w tym zakresie do odegrania istotną rolę, możliwości wdrożeniowe i interwencyjne na siatce osadniczej całego kraju. Mogą wspierać rozwój błękitno-zielonej infrastruktury (BZI), systemów retencji z wykorzystaniem rozwiązań opartych na przyrodzie (*nature based solutions*) oraz inwestycji sprzyjających „odbetonowaniu” miast.

Podstawowy kierunek w myśl zasady „zatrzymuj wodę”, dotyczy obowiązku zagospodarowania wody opadowej i roztopowej na gruncie. Zatrzymanie wody, poprzez jej infiltrację powinno nastąpić w miejscu opadu. Woda może również zostać częściowo odprowadzona dalej ze wskazaniem, aby ostatecznie trafiła do zbiornika retencyjnego do wykorzystania lub zasilila zasoby wód podziemnych. Szczegółowe wytyczne zagospodarowania wód opadowych i roztopowych powinny określać dokumenty planowania przestrzennego oraz decyzje administracyjne.

Działania związane z rozwojem małej retencji w miastach opierać się powinny o rozwiązania oparte o przyrodę, w tym zwłaszcza błękitno-zieloną infrastrukturę (więcej w kartach BZI). Rozwój BZI wymaga wskazanych regulacji z zakresu przeciwdziałania ograniczaniu powierzchni biologicznie czynnych w miastach, w tym zwłaszcza gruntu rodzimego. Przepisy prawa krajowego powinny jednoznacznie określać udział powierzchni biologicznie czynnej niezbędnej do realizacji funkcji retencyjnych. Jednocześnie samorządy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach administracyjnych powinny mieć możliwość określania większego niż wskazany minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej w celu ograniczania wpływu powierzchniowego i zwiększenia retencyjności gruntowej.

W realizacji programu rozwoju retencji należy uwzględnić specyfikę gruntów. Specyficznym przypadkiem są tereny, na których jest lub była prowadzona eksploatacja górnicza (w szczególności eksploatacja podziemna). Na takich obszarach często powstają zalewiska, które po odpowiednich pracach zabezpieczających i rekultywacyjnych mogą być traktowane jako zbiorniki retencyjne. Program wsparcia powinien uwzględniać szczególny charakter tego typu inwestycji.

Z uwagi na ważny cel bezpieczeństwa wodnego program rozwoju inwestycji z zakresu małej retencji w miastach wymaga wsparcia finansowego, pomocy organizacyjnej i technicznej dla samorządów.

4. Podmioty odpowiedzialne za realizację:

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Państwowe Gospodarstwo Wody Polskie

5. Wstępny harmonogram i kamienie milowe:

Prace analityczne i opracowanie treści nowych przepisów – lata 2022 -2023.

Wejście w życie nowych regulacji – od 2023 roku.

6. Priorytet/istotność z punktu widzenia wpływu na wyzwanie/rozwiązanie problemu (oczekiwany efekt):

Proponowane rozwiązanie wpłynie pozytywnie na racjonalizację inwestycji z zakresu gospodarki wodnej, w tym zwłaszcza tych dotyczących w rozwoju w miastach programu małej retencji.

7. Odniesienia do diagnoz, dodatkowe materiały źródłowe, literatura:

W dokumencie „Projekt Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy” działanie: retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych opisano jako zintegrowane zarządzanie wodami opadowymi (deszczowymi i roztopowymi) w oparciu o techniki zagospodarowania opadu w miejscu jego wystąpienia. Celem jest zatrzymywanie wód opadowych w miejscu ich powstania oraz wykorzystanie ich w okresach suszy atmosferycznej a także obniżenie podatności terenów zurbanizowanych na zjawisko suszy. Działanie to obejmuje analizy możliwości zagospodarowania wód opadowych na terenach miejskich, możliwość zwiększenia udziału powierzchni przepuszczalnych na terenach zurbanizowanych i uwzględnienie odpowiednich zapisów lub zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Działanie to dotyczy także realizacji zadań inwestycyjnych związanych ze zwiększeniem retencji wód opadowych w przestrzeni miejskiej. Wskazano ponadto, iż w przypadku miast, dla których opracowano Miejskie plany adaptacji do zmian klimatu lub Strategię adaptacji do zmian klimatu działanie obejmuje realizację postanowień opracowanych dokumentów w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy.

Realizacja działania przyczynić się ma do zwiększenia odporności terenu na ryzyko suszy poprzez zwiększenie udziału powierzchni biologicznie czynnych i powierzchni o przepuszczalnej nawierzchni w miastach a tym samym zwiększenia retencji wód deszczowych w miejscu ich powstania. Tego typu działania oprócz łagodzenia skutków suszy przyczynią się również do przeciwdziałania występowaniu podtopień i powodzi miejskich i adaptacji do zmian klimatu.

Program inwestycji z zakresu retencji musi mieć swoje oparcie w przepisach prawa krajowego. Rozwiązania z zakresu zagospodarowania wody w miejscu opadu oraz rozwoju BZI z akcentem na wzrost retencyjności ujęte są w pracach legislacyjnych ustawy o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycjach towarzyszących (Dz.U.2020, poz. 219, tekst jednolity). Określono w niej, iż przynajmniej 30% powierzchni każdej działki powinna stanowić powierzchnia biologicznie czynna, w tym 15% - gleba. Przewidywane są wyjątki od tej reguły – do obecnie istniejących w ustawie Prawo wodne (art. 269) dodaje się wyłączenie gruntów rolnych. Ponadto w projekcie ustawy szczególnym korzystaniem z wód podlegającym opłacie jest wykonywanie na nieruchomości o powierzchni powyżej 600 m² (dotychczas 3500 m²) robót lub obiektów budowlanych trwale związanych z gruntem, mających wpływ na zmniejszenie tej retencji przez wyłączenie więcej niż 50% (dotychczas 70%) powierzchni nieruchomości z powierzchni biologicznie czynnej, zwane dalej „zmniejszeniem naturalnej retencji terenowej”.

Proponowane zmiany przepisów w zakresie retencji pozwolą na zrealizowanie inwestycji, które w przeciwnym razie w większości nie doszłyby do skutku (projekty związane z kompensacją retencyjną na terenach działek prywatnych). W przypadku gmin nastąpi dodatkowe dofinansowanie dedykowane retencji z tytułu poszerzenia bazy i zwiększenia stawek jednostkowych opłat. Umożliwi to realizację programu wzrostu retencji oraz powiązanych z nim inwestycji.

Projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy, 2019, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Warszawa.

Zieleń i mała retencja zamiast betonu. Szczegóły nowego pakietu przeciwsuszowego: <https://www.wody.gov.pl/aktualnosci/1289-zielen-i-mala-retencja-zamiast-betonu-szczegoly-nowego-pakietu-przeciwsuszowego>

8. Powiązane akty prawne, identyfikacja obszaru prawnego wymagającego poprawy (odniesienie do istniejącego stanu prawnego):

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2017 poz. 1566, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących (Dz.U.2020, poz. 219, tekst jednolity).

Ustawa o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy – rządowy proces legislacyjny, projekt na etapie konsultacji publicznych, (Projekt zwolniony z obowiązku opracowywania założeń projektu ustaw na podstawie wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów w trybie tzw. specustawy).

9. Przykłady podobnych rozwiązań w innych krajach (jeśli znane):

Znane są dobre praktyki w zakresie wykorzystywania wód opadowych, infiltracji wód opadowych i upowszechniania małej retencji w wielu miastach Niemieckich: Berlin, Hamburg, Niemcy.

W Polsce duże doświadczenia ma Wrocław, Bydgoszcz oraz Gdańsk.

Błękitno-zielona infrastruktura dla łagodzenia zmian klimatu w miastach. Narzędzia Strategiczne, 2020, Ecologic Institute i Fundacja Sendzimira, Berlin, Kraków.

Raport o stanie miast: Środowisko i adaptacja do zmian klimatu, 2021, red. A. Rzeńca, A. Sobol, P. Ogórek, Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Kraków, (w druku).